

ПИОНЕР

7
1978

Ахтаран Талар

(Нағылвары)

Күллү-чичекли бир жаз күнү даг дөшүндө, жам-жашыл бир чөмөндө бэр-ли-бөзөкли бајрам мәч-лиси гурулмушду.

Гоша журналар, нағаралар, синчләр-тәбилләр сәс-сәсә верди. Икидәр ат чапыб жарышдылар. Пәһләванлар күләшди-ләр. Чаванлар нишан го-лүб ох атдылар, оғлан-лар-гызлар halaј вуруб, жаллы кетдиләр, дојунча ојнадылар...

Ара сакитләшөндө ашығлар сазларыны си-нәләринә басыб мејдана кирдиләр. Бунлардан би-ри сач-сағгалы ағармыш гоча озан, бири дә онун шакирди иди.

Гоча ашығ дүнјанын јахшы-јаманыны көр-мүш, көзү тох, сөзү тох бир устад иди. Бәздән-хандан нә умачағы, нә горхусу варды. Тојда-ма-ғарда, бајрамларда, жы-ғынчағларда елин-обанын күнүндән— күзәранындан, дәрдиндән-азарындан да-нышар, адлы-санлы икид-ләри: дағ јаранлары, көр-пү саланлары, халчачы-ипәкчи ел көзәлләрини өјәр, мүфтәхорлары, јал-тағлары нисләрди. Ша-кирдинә дә бунлары өј-рәдәрди.

Озанлар сазларыны ча-ла-чала дөврә вуруб һәр-ләндиләр, гаршы-гаршы-ја кәлдиләр. Алды гоча

озан, деди,—көрәк нә де-ди:

Бу дүнјада ағалар аз,
гуллар чох,

Ишә бах ки, чохлар ач-дыр, азлар тох.

Белә дүнја көрәк тар-мар олсун!

Зәһмәт чәкән әлләр-голлар вар олсун!

Мејданын ашағы ба-шындан курултулу ал-ғышлар гопду, сәсләр учалды.

—Сағ ол, баба озан!..

—Озан баба, вар ол!..

Јухары башдан да гә-зәбли уғулту гопду, ат-мачалар ешидилди:

—Сус, гоча!

—Бәсдир, сарсаглама!..

—Гочанын башы кичи-шир!..

Кәнч озан бу һәдәләр-дән горхду. һај-күјү бас-дырмағ үчүн сазыны бәркдән сәсләндирә-сәс-ләндирә чалды. Алды ба-ла ашығ, деди,—көрәк нә деди:

Дүнја галмаз чохлара,
ја азлара,

Тохлар көрәк әл јети-рә ачлара.

Һамы көрәк бир-бири-нә јар олсун!

Сәхавәтли бәјләр-хан-лар вар олсун!..

Бу дәфә јухары баш-дан алғышлар гопду, сәс-ләр учалды:

—Сағ ол, бала ашығ!

—Вар ол, ај ашығ, ја-ша!

Ашағы башдан да на-разы чығыртылар гопду:

—Һајыф сәнә о бој-бу-хундан!

—Әлиндәки саздан утан бары!

—Елә устаддан белә шакирд?!.

Гоча озан да сазыны гәзәблә бәркдән чала-ча-ла һәрләниб кур сәслә охуду:

Ел сөзүдүр:—Јер

бәјиндир, јурд ханын...

Јазығ рәнчбәр, һеј иш-лә, чыхсын чанын!

Белә дејир сазы гоча озанын:

Дүнја көрәк әдаләтлә гурулсуни!..

Мејданда елә бил ту-фан гопду. Бирдән хан ајаға галхыб учадан чы-ғырды:

—Кәсин сәсинизи!.. Са-кит!..

Һамы сусду. Хан фәр-рашлара бујурду:

—Чаван ашыға хәләт!.. Сонра хан үзүнү гоча озана тутуб чығырды:

—Гоча!.. Бајрам мәч-лисини позмағ истәми-рәм. Јохса, бу сәзләр үчүн чәзаны алардын!

Ашағы башдан ханы һәдәләјән гәзәбли сәслә, учалды...

О јандан да фәрраш-

лар, эли силаһлы сәрбазлар һәрәкәтә кәддиләр. Гоча озан ган-гадаја јол вермәмәк үчүн сазыны чјнінә салыб, арадан чыхды, јола дүзәлиб о кедән-кетди.

Чаван ашыг да о галан сарајда галды...

Күнләр өтдү, ајлар-илләр доланды...

Өлкәјә хәбәр јайлды ки, бир лоғман пејда олуб. Сағалмаз дәрдрлә давасыз-дәрмансыз, сазла-сөзлә әлач еләјир. Бу лоғман озанын нә јери вар, нә јурду. Ону каһ бир булаг башында, каһ гочаман бир чинарын ојугунда, каһ бир гаја көлкәсиндә көрүрләр.

Јенә бир јаз күнү... Күл—күлү чағырыр, бүлбүл—бүлбүлү. Ал-әлван чәмәнләрдә рәнкбәрәнк кәпәнәкләр чичәкдән-чичәјә гонур, кәкилли боз торағајлар көјүн бир гатында чәһ-чәһ вурур...

Белә сәфалы бир күндә дәрди јерә-көјә сығмајан кәнч бир ана көзүнүн ағы-гарасы бирчә бала-сыны бағрына басыб, ағлаја-ағлаја лоғман озаны ахтарырды...

Бирчә баласы тәзә-тәзә дил ачанда, нәннидән јыхылыб горхудан дили тутулмуш, јухусу да јоха чыхмышды. Јејиб-ичә билмир, күндән-күнә әријир, көз көрә-көрә әлдән кедирди...

Ана бирдән хош бир саз сәси ешитди. Ајаг сахлајыб динләди. Сонра јаваш-јаваш сәс кәлән тәрәфә јөнәлди. Биллур кими саф бир көлүн кәнарында, бир салхым сөјүдүн көлкәсиндә гоча озаны көрдү. Ағачын көвдәсинә сөјкәниб, пәстдән саз чалырды. Озанын дөврәсиндә турачлар,

гырговуллар, торағајлар онун сазына сәс верирдиләр. Ана озана јахынлашыб дәрдини данышды:

— Көјдә танры, јердә сән дејиб кәлмишәм, озан баба, балама бир чарә!..

